

Львівський державний аграрний університет

На правах рукопису

ПОДРА ЮЛІЯ АНАТОЛІВНА

**ФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ЗВ'ЯЗКІВ
ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА І ПЕРЕРОБКИ
М'ЯСА В УМОВАХ РИНКОВИХ ВІДНОСИН**

Спеціальність 08.07.02 -
Економіка сільського господарства і АПК

АВТОРЕФЕРАТ

ДИСЕРТАЦІЇ НА ЗДОБУТТЯ НАУКОВОГО СТУПЕНЯ
КАНДИДАТА ЕКОНОМІЧНИХ НАУК

ЛЬВІВ-1996

338, 43

00757265 (W)

Дисертація є рукопис
Робота виконана в Львів
теті протягом 1994-1996

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
академік УААН Роман Іванович ТРИНЬКО

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки В.Г. ГАЛАНЕЦЬ

кандидат економічних наук, доцент Т.О. ЗІНЧУК

Провідна організація - Львівська академія ветеринарної
медицини ім. Гжицького

Захист відбудеться " 16 " листопада 1996 р. о 12⁰⁰ годині
на засіданні спеціалізованої вченої ради К 04.16.01 у Львівському
державному аграрному університеті за адресою:

292040, Львівська область, Жовківський район, м.Дубляни, ЛДАУ.

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотеці Львівського
державного аграрного університету, м.Дубляни, Жовківського району
Львівської області.

Автореферат розісланий " 13 " листопада 1996 року

Вчений секретар спеціалізованої
вченої ради, доцент

К.В.ПРОКОПИШАК

1. Загальна характеристика роботи

1.1. Актуальність теми. У розв'язанні продовольчої проблеми, зокрема у забезпеченні населення м'ясом і продуктами його переробки, важливе місце відводиться формуванню і розвитку ринку м'яса. Це одне з завдань аграрної політики країни на ближчі роки. Воно зумовлене істотним погіршенням економічного стану сільського господарства, зменшенням вирощування, реалізації та заготівлі худоби і птиці, обсягів її переробки, виробництва м'яса і м'ясопродукції, їх продажу населенню та поставок на експорт.

Важливе значення у збільшенні виробництва продукції має збалансований розвиток сільського господарства з галузями, які здійснюють заготівлю, переробку і реалізацію продукції. Тісний взаємозв'язок між виробництвом сільськогосподарської продукції і рівнем розвитку переробних галузей потребує дальшого вдосконалення. Ця важлива сфера агропромислового комплексу ще відстає від розвитку сільськогосподарського виробництва, потреб економіки.

Таке становище склалося як внаслідок загальної економічної кризи в країні, так і внаслідок невигідності виробництва м'яса через зміни в ціноутворенні на продукцію тваринництва, порушення строків розрахунків за реалізовану худобу, зниження попиту на м'ясо внаслідок різкого падіння купівельної спроможності населення та підвищення роздрібних цін тощо.

1.2. Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є вивчення і розробка системи заходів, направлених на покращання механізму розвитку і функціонування виробничо-економічних зв'язків між тваринницькими і переробними галузями

агропромислового комплексу Хмельницької області.

Відповідно до поставленої мети завданнями дослідження є:

- вивчити суть функцій та економічних важелів виробничо-економічних зв'язків підприємств;
- обґрунтувати основні напрями розвитку економічних взаємовідносин сільськогосподарських і переробних підприємств агропромислового комплексу в умовах ринку;
- проаналізувати сучасний розвиток тваринництва і переробних галузей;
- обґрунтувати основні шляхи збалансованого розвитку м'ясоного підкомплексу.

1.3. Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є взаємовідносини, які склалися в м'ясній промисловості в сільським господарством, і можливі напрями їх удосконалення. Об'єктом - тваринницькі і переробні галузі агропромислового комплексу Хмельницької області.

1.4. Методологія і методика дослідження.

Методологічною основою дослідження є прийняті Верховною Радою та урядом України нормативно-правові та господарські документи, праці вітчизняних і зарубіжних вчених.

В процесі досліджень застосовувались такі методи: кореляційний аналіз, економіко-статистичний, розрахунково-конструктивний, монографічний, абстрактно-логічний, економіко-математичний та інші.

Джерелами інформації були офіційні дані державної статистичної звітності, матеріали Управління сільського господарства і продовольства Хмельницької області, обласного

ЛНД м. Б. С. 1987
№ 1/87

об'єднання м'ясної промисловості, нормативні і довідкові матеріали, літературні джерела з даної проблеми.

1.5. Наукова новизна роботи полягає в проведенні дослідження факторів, які впливають на поглиблення економічних зв'язків підприємств з виробництва і переробки м'яса в умовах ринкових відносин в Хмельницькій області; розробці пропозицій щодо дальшого розвитку малих підсобних виробництв і промислів безпосередньо в сільськогосподарських підприємствах; визначенні виробничої структури м'ясного продуктового підкомплексу АПК на перспективу; визначенні порядку встановлення розмірів стягнень та платежів для переробних підприємств за забруднення природного середовища.

1.6. Практична цінність роботи полягає в тому, що на основі дослідження обгрунтована необхідність вдосконалення і розвитку виробничо-економічних зв'язків сільськогосподарських і переробних підприємств; внесені рекомендації із забезпечення збалансованості у виробництві м'ясних продуктів.

1.7. На захист виносяться:

- оцінка стану і перспектив розвитку тваринницьких галузей сільського господарства і переробної промисловості;
- рекомендації щодо вдосконалення економічних взаємовідносин сільськогосподарських і переробних підприємств;
- пропозиції щодо покращання виробництва, заготівлі і переробки худоби та птиці;
- пропозиції щодо подальшого розвитку малих підсобних виробництв; визначення порядку встановлення розмірів і стягнення платежів за забруднення навколишнього середовища на м'ясопереробних підприємствах.

1.8. Апробація роботи і публікації. Основні положення

результатів проведених досліджень висвітлювались в доповідях і виступах на науково-теоретичних конференціях молодих вчених і аспірантів в Подільській державній аграрно-технічній академії (1994-1996рр.).

З теми дисертаційної роботи опубліковано чотири статті загальним обсягом 0.9 друкованого аркуша.

1.9. Обсяг та структура роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, списку використаної літератури і додатків. Робота викладена на сторінках машинописного тексту, містить 30 таблиць, 7 рисунків та 7 додатків. Список використаної літератури вклучає 143 найменування.

2. Основний зміст роботи.

У вступі обгрунтована актуальність теми дослідження, визначена його мета, завдання, предмет і об'єкт дослідження, розкрито методологічну основу і методику дослідження, визначено наукову новизну та практичну цінність роботи, сформульовано основні положення, які виносяться на захист.

У першому розділі локавана суть економічних взаємовідносин підприємств агропромислового комплексу в умовах ринку, функції та важелі взаємовідносин.

Економічний зміст виробничо-економічних зв'язків в агропромисловій сфері проявляється перш за все з тому, що сільське господарство все більше перетворюється із сфери, яка безпосередньо виробляє предмети споживання, в великого постачальника сировини для промислової переробки.

Для економічного механізму розвитку міжгосподарських зв'язків, його вплив на формування і оптимальне функціону-

вання договірних відносин в більшості визначаються ступенем угодження підприємств виробництва, переробки, збуту і заготівлі сільськогосподарської продукції. Для забезпечення взаємної угожденості підприємств АПК необхідно в першу чергу наділити їх діючими економічними важелями, за допомогою яких можна було би реально впливати на кінцеві результати діяльності підприємств.

Одними із найважливіших принципів організації економічних взаємовідносин підприємств є економічна зацікавленість і відповідальність. Для їх реалізації необхідне застосування економічних стимулів і санкцій. Але в умовах ринку потрібна більш досконала система економічних стимулів і санкцій, які б суттєво посилили внутрішній вплив на саморозвиток підприємств АПК. Економічні стимули і санкції повинні забезпечити ефективний вплив на виконання всіх договірних зобов'язань, сприяти нормальному функціонуванню міжгалузевих зв'язків.

Комплексний підхід до налагодження функцій, економічних важелів у системі економічних взаємовідносин для ефективного використання в управлінні міжгалузевими зв'язками в умовах ринку передбачає їх модернізацію відповідно до принципів взаємовідносин та їх ринкового регулювання.

У другому розділі проведено аналіз стану виробництва, заготівлі і переробки шваринницької продукції.

Проведене статистичне спостереження свідчить, що виробництво м'яса за останні роки в досліджуваній області постійно зменшувалось. Так, виробництво м'яса в розрахунку на 100 га сільгоспугідь з 1990 по 1995 рр. в господарствах сус-

пільного сектора зменшилось на 21.7 відсотків. Питома вага суспільного сектора в загальному виробництві в 1995 р. становить 60.0%, що на 0.4 пункти менше порівняно з 1990 р.

В структурі виробництва м'яса яловичина займає найбільшу питому вагу і в 1994 р. становить 66% загального обсягу виробленого м'яса.

Рівень виробництва м'яса яловичини та його економічна ефективність визначається, з одного боку, динамікою поголів'я молодняка і дорослої худоби на відгодівлі, щільністю його з розрахунку на одиницю земельної площі, а з другого боку - продуктивністю тварин.

Темп зниження загального поголів'я великої рогатої худоби за 1990-1995рр. становив 23.6%.

Через різке зменшення виробництва м'ясопродукції значно скоротилися і обсяги її закупівель. Заготівля худоби та птиці досліджуваного періоду дещо знизилась і у 1991-1994рр. в середньому становив 134.3 тис.т., що на 23.7% менше, ніж у 1986-1990рр. Зокрема, у господарствах суспільного сектора закупівля також зменшилась порівняно із попередніми роками на 28.6%.

Одним із резервів поповнення тваринницької сировини є закупівля її в індивідуальному секторі. В Хмельницькій області закупівля худоби та птиці в особистих підсобних господарствах становила 14.7 тис.т., що в 2.2 рази більше, ніж в 1990р. Однак, за період 1994 року частка заготівлі худоби та птиці в населення становила лише 12.6% загального обсягу заготівель м'яса. Це в значній мірі пояснюється тим, що у зв'язку з високою вартістю транспортних послуг сільськогосподарським підприємствам нині не вигідно закуповувати тварин

у населення і доставляти на м'ясокомбінати. Населення теж не в змозі возити тварин за десятки кілометрів. Тому значна частина обсягу закупівлі худоби у населення належить споживчій кооперації.

Значну роль у збільшенні виробництва і заготівлі продукції відіграє її якість. Тому поліпшення якості продукції є на даний час одним із важливих народногосподарських завдань. М'ясна продуктивність тварин, повноцінність яловичини та її якість залежить від багатьох факторів. Основними з них є вгодованість, порода, вік, стать та ін. Найбільша питома вага заготівель великої рогатої худоби вищої вгодованості - 63,6%, середньої - 21,4%, тоді як у 1992 р. цей показник відповідно становив 70:1 і 29,3%.

Підвищення кондиції худоби - дуже важливе завдання. Наукою доведено, що м'ясо тварин вищої вгодованості за калорійністю корисніше в три рази, ніж худих. До того ж кожний центнер реалізованої на м'ясо худоби (в живій масі) вищої вгодованості дає вихід яловичини на 12-18 кг більше, ніж середньої. Отже, розракуємо, які ж втрати в досліджуваній області внаслідок низької вгодованості ВРХ.

За статистичними даними в господарствах області закуплено 19611 голів ВРХ нижче середньої вгодованості живою масою 66639ц. Виходячи з цього, визначимо середню живу вагу 1 голови ($66639:19611=3.393\text{кг}$). Аналогічно розракуємо середню живу вагу 1 голови ВРХ вищої вгодованості (4.053кг). Звідси, при заготівлі 19611 голів ВРХ середньою вагою 4.053 кг область додатково отримала б 12844 ц м'яса ($19611 \times 4.053 = 79483\text{ц}$; $79483 - 66639 = 12844\text{ц}$).

Отже, в системі заготівель тваринницької продукції не

досягнуто значних успіхів: кількість закуплених продуктів децю зменшилась і в деякій мірі знижена їх якість.

Ринок м'яса - це система економічних відносин між виробниками сировини і кінцевого продукту.

Як свідчать дані таблиці виробництво м'яса, включаючи субпродукти першої категорії, зменшилось в 1994 р. порівняно з 1990р. на 25.3%, ковбасних виробів - на 4.1 тис.т., або на 32.3%.

Таблиця
Динаміка виробництва основних видів продукції м'ясної промисловості в Хмельницькій області

Вид продукції	1990р	1992р	1994р	1994 р. в % до 1990р.
М'ясо і субпродукти				
1-ї категорії, тис.т.	82.8	59.9	46.9	74.7
Ковбасні вироби, тис.т.	12.7	12.8	8.6	67.7
Консерви м'ясні, тис.ум.б.	5531	2826	5070	91.7
Жир харчовий топлений, тис.т.	3.4	2.2	2.2	64.7
М'ясні напівфабрикати, тис.т.	5.3	2.9	1.7	32.1
Сухі тваринні корми, тис.т.	4.1	3.9	3.5	85.4

В даний час дуже низькою залишається частка м'ясних напівфабрикатів в загальному обсязі реалізації м'яса і м'ясних продуктів. В структурі асортименту випущеної продукції вони займають всього 2.7%, що майже наполовину менше рівня їх виробництва в країні. Недостатня також кількість виробництва напівфабрикатів натуральних (дрібнокускових). В 1994р. їх вироблено 859 тис. порцій, що на 235 тис. порцій менше ніж в 1990р. Основною причиною стримування росту вказаних вище продуктів є значне скорочення чисельності поголів'я худоби та птиці і відповідно зменшення обсягів їх заготівель.

Одним із факторів підвищення ефективності галузі є якість виробленої продукції. В 1994р. вищим сортом реалізовано 3154т (36.8%) ковбасних виробів, що на 26.5% менше рівня 1989р. За випуском м'ясних консервів вищим сортом рівень 1994р. в 2 рази менший рівня 1992р. (в 1994р. складав 47.7%).

У третьому розділі обґрунтовані основні шляхи дальшого вдосконалення економічних зв'язків тваринництва з м'ясною промисловістю.

Основними причинами зменшення виробництва м'яса є скорочення поголів'я тварин в господарствах громадського сектора, зниження м'ясної продуктивності худоби і птиці, погіршення відтворення стада і технологічної дисципліни на фермах, збільшення падежів худоби та птиці тощо.

Певне збільшення поголів'я тварин в особистих підсобних господарствах населення не компенсувало його скорочення у господарствах громадського сектора. В результаті відбулось загальне зменшення всіх видів тварин, істотно анигився м'ясний потенціал області.

Зменшення поголів'я тварин зумовлене насамперед обмеженістю кормових ресурсів, намаганням привести чисельність поголів'я худоби і птиці у відповідність з кормовою базою. Не стимулювали розвиток виробництва м'яса низькі закупівельні ціни на худобу. Співвідношення між реалізаційною ціною (за 1ц) на зерно і живої маси ВРХ на м'ясо зменшилось з 1:14.3ц у 1989р. до 1:4.36ц у 1993р., на свинину - відповідно а 1:14.3 до 1:6.8 і на м'ясо овець - 1:10.7 до 1:6ц.

Поглиблення негативних тенденцій у м'ясних галузях зумовлене також послабленням державного контролю за розвитком тваринництва, зниженням платоспроможного попиту населення і несвоєчасними розрахунками переробних підприємств з виробниками м'яса. Так, в Хмельницькій області м'ясопереробні підприємства в основному розраховуються з товаровиробниками за адану сировину. Однак, заборгованість Кам'янець-Подільського м'ясоконсервного комбінату сільськогосподарським підприємствам становить 40 млрд.крб.

За допомогою методу експоненційного згладжування ми зробили прогноз чисельності поголів'я тварин на 2000-2005 роки. Розрахунки, проведені за допомогою ЕОМ, свідчать, що до 2000-2005 р.р. поголів'я всіх видів тварин значно скоротиться порівняно із 1990 роком. А саме: поголів'я ВРХ - на 24%, в тому числі корів - 4.3%, свиней - 23.3%, овець і кіз - 45.8%.

Щоб зупинити спад виробництва тваринницької продукції, зокрема м'яса, необхідно підвищити генетичний потенціал продуктивності худоби та птиці, зберігати маточне поголів'я тварин і насамперед в членинних господарствах, великих комплексах та на птахофермах.

Скорочення поголів'я худоби, особливо в скотарстві, потребує тривалого часу для відновлення забійного контингенту. Тому необхідно істотно підвищити м'ясну продуктивність худоби за рахунок поліпшення її годівлі, впровадження інтенсивного вирощування молодняка, розширення промислового скрещування. В розвинених зарубіжних країнах велика рогата худоба на м'ясопереробні підприємства надходить живою вагою 500-550 кг і вище.

В Хмельницькій області середня жива вага однієї голови ВРХ, проданої сільськогосподарськими підприємствами м'ясокомбінатам, становить 381кг, в 1994р. цей показник становив 404кг.

Одним із головних напрямків у нарощуванні обсягів виробництва м'ясних ресурсів є реалізація молодняка великої рогатої худоби живою масою 400-500кг, що дозволить при тому ж поголів'ї значно збільшити виробництво яловичини. При цьому молодняк вищої вгодованості має більший забійний вихід м'яса, на нього вища закупівельна ціна. Тому підвищення живої маси однієї голови має велике економічне значення.

Ефективне функціонування ринку м'яса передбачає наявність розвинутої переробної промисловості та інфраструктури з заготівлі худоби та птиці і реалізації готової продукції.

В умовах розвитку зв'язків між тваринництвом і м'ясною промисловістю підвищується роль договірних відносин. Протягом багатьох років м'ясокомбінати і господарства щорічно укладали договори контрактації. В них передбачається кількість, якість, строки адачі-приймання худоби, умови оплати, фінансові санкції за порушення договірних зобов'язань.

Однак практика показує, що договори в більшості випадків мають формальний характер.

Господарства і керуючі органи не надають належного значення договірним зобов'язанням сторін. Внаслідок цього систематично порушуються передбачені в таких договорах вимоги до виконання планів постачання худоби, дотримання календарних строків його постачання, до асортименту і якості сировини. В 1994 р. лише три райони виконали договірні зобов'язання. Основними причинами слабкої дії договорів контрактації є те, що вони охоплюють лише питання купівлі-продажу худоби в рахунок виконання державних планів закупівель. В них повністю відсутні такі питання, як економічна зацікавленість сторін, що є головним в умовах розвитку відносин в системі АПК.

У виробництві продуктів харчування тваринного походження беруть участь галузі всіх трьох сфер АПК. Міжгалузеві і внутрігалузеві зв'язки в даному підкомплексі є найбільш складними, а кінцеві результати діяльності підкомплексу залежать від низки біологічних, економічних і інших факторів. В цих умовах ще більше зростає роль планування.

Для оптимізації планових розрахунків розвитку тваринницько-промислового підкомплексу Хмельницької області нами розроблена економіко-математична модель, розв'язання якої є значення виробничої структури підкомплексу на перспективу.

Проведені дослідження діяльності м'ясного підкомплексу обласного АПК привели до наступного формування економіко-математичної задачі: визначити таку виробничу структуру м'ясного продуктового підкомплексу АПК, яка б дозволила найбільш раціонально використати наявні ресурси, забезпечила високу

ефективність виробництва і мінімізувала витрати праці в цілому по підкомплексу.

Згідно з оптимальним розв'язком доцільно в перспективі збільшити виробництво варених і варенокопчених ковбас до 3863 і 1168т, або відповідно на 5 і 8 відсотків. Також планується збільшення випуску м'ясних напівфабрикатів. Такого росту можна досягти в деякій мірі за рахунок зменшення виробництва напівкопчених ковбас до 128т при фактичному їх виробництві 135т.

Розрахунки показують, що підвищення виробництва основних видів промислової продукції можливе при наявності такої кількості поголів'я худоби і ВРХ на відгодівлі - 425.8 голів, свиней - 139.7 гол., овець і кіз - 88.7 голів.

На виробництво продукції промислової переробки передбачається витратити 10495.0 тис.люд.-год. в цілому по м'ясному підкомплексу області.

В умовах переходу нашої економіки до ринкових відносин зростає роль підсобної промислової діяльності безпосередньо в сільськогосподарських підприємствах.

Розвиток підсобного виробництва в сільськогосподарських підприємствах в ринкових умовах буде сприяти мобілізації ринкових ресурсів господарств, розширенню сфери зайнятості в трудомістких сільських районах, більш повному використанню природних сировинних ресурсів, ліквідації великих збитків сільськогосподарської продукції, які виникають в результаті її несвочасної переробки, недостатньої бази зберігання. Одночасно виникне реальна можливість покращання самозабезпечення населення дефіцитними продуктами харчування, товарами народного споживання.

Додаткові грошові надходження від підсобної діяльності дозволяють господарствам успішно розв'язати ряд соціальних проблем, більш повно і ефективно використовувати потенціал сільськогосподарських підприємств.

Проведені нами дослідження показали, що основним напрямком підсобної діяльності підприємств є переробка безпосередньо в господарствах сільськогосподарської продукції. Найкращих результатів досягають господарства, які мають високий рівень підсобного промислового виробництва - 30-40% і вище в загальному обсязі виробленої продукції.

В даний час в аграрному секторі області працює біля тридцяти цехів з виробництва м'яса худоби, ковбасних виробів та консервів.

В перспективі на базі існуючих переробних цехів спеціалізованих або інших господарств доцільне створення кооперативних підприємств, акціонерних господарств.

Спецгосподарства з дорощування та відгодівлі ВРХ і свиней, які матимуть переробні цехи, можуть взяти на себе також функції переробки худоби господарств-учасників.

Переробні цехи сільськогосподарських підприємств можуть і надалі залишатись їх власністю, або можуть перейти у спільну власність групи господарств, які побажають стати співвласниками переробного цеху і вкласти кошти у його викуп, або розширення чи модернізацію.

Усе сказане вище свідчить про доцільність дальшого розвитку підсобних промислових підприємств і промислів на селі.

Для того, щоб знати, як будуть розвиватися підсобні підприємства в Хмельницькій області в найближчі роки, ми зробили прогноз за середньорічним абсолютним приростом.

Розрахунки показали, що загальна кількість підсобних промислових виробництв зростає за роки прогнозованого періоду (2000-2005 р.р.) порівняно з попередніми роками на 92%, чисельність працюючих на них - на 80%. Передбачається також певне укрупнення виробництв, виражене у збільшенні виробництва м'яса і ковбасних виробів відповідно на 29.3 і 92% у 2000р. А в 2005р. виробництво м'яса зростає на 76.9%, ковбасних виробів в 2.7 разг.

В умовах ринкової економіки у збільшенні виробництва м'яса і м'ясопродуктів значно підвищується роль комплексного використання сировици в м'ясній промисловості. Збільшити випуск кінцевого продукту із наявних сировинних ресурсів можна перш за все тільки за рахунок більш глибокої і комплексної його переробки, розширення використання вторинних сировинних ресурсів внаслідок застосування досконалої техніки, маловідходної і безвідходної технології.

На сучасному етапі розвитку науки і техніки в м'ясній промисловості не існує жодного виду відходів, які не можна було б використати для отримання необхідної народному господарству продукції. Тільки лише на підприємствах м'ясної промисловості Хмельницької області при переробці 5679 т субпродуктів II категорії можна виробити 3975 т готової продукції. Відходи м'ясопродуктів можуть бути використані як повноцінна сировина для виробництва кормів.

За останні роки виробництво сухих тваринних кормів скоротилося з 4092 т в 1990р. до 3435 т в 1995р., або на 16.1%.

Для збільшення обсягів виробництва сухих тваринних кормів велике практичне значення має вміст передшлунків тварин - книга, яка становить в середньому 10% від живої ваги.

При використанні цих відходів виробництво сухих тваринних кормів збільшиться в середньому на 7%. Тобто при використанні вмісту передшлунків щорічно виробництво сухих тваринних кормів в області можна збільшити приблизно на 240.5 т.

Переробка відходів, отриманих на м'ясокомбінатах, є однією із проблем, направлених не тільки на організацію безвідходного виробництва, але і на охорону навколишнього середовища від забруднення відходами, які можуть бути потенційним джерелом розповсюдження захворювань сільгосптварин і людини. При цьому повинні передбачатися вловлювання, утилізація, знешкодження шкідливих речовин і відходів або повна їх ліквідація.

З цією метою нами розраховано розміри платежів за забруднення навколишнього природного середовища м'ясопереробними підприємствами. Так, розрахунки показали, що в 1995р. Кам'янець-Подільським м'ясокомбінатом викинуто в атмосферу біля 153т забруднюючих речовин, а розмір платежу за ці викиди становив 508.4 млн.крб. Тоді, як птахокомбінатом викинуто біля 35т на суму 147.4 млн.крб. Крім того, цим же підприємством завдано шкоди і поверхневим та підземним водам. Ним в 1995р. було скинуто біля 132т шкідливих домішок у поверхневі води та підземні горизонти. А отже, розмір платежу за ці скиди становив 4.1 млрд.крб.

Тому для того, щоб зменшити обсяги викидів і скидів забруднюючих речовин в навколишнє середовище, необхідно на кожному підприємстві, зокрема м'ясопереробному, герметизувати технологічне обладнання, встановити спеціальне устаткування (абсорбери, пилогазоочисні установки, фільтри), очисні споруди з метою охорони навколишнього природного середови-

ща, раціонального використання природних ресурсів, забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини.

В И С Н О В К И

1. Збільшення виробництва продуктів харчування для населення, зокрема м'яса, можливе лише при встановленні тісних взаємовідносин сільськогосподарських і переробних підприємств.

2. Одним із основних факторів поглиблення виробничо-економічних зв'язків є інтенсивний розвиток тваринницьких галузей сільського господарства. За період з 1980 по 1989рр. виробництво м'яса зростало. Але, починаючи з 1992р. у виробництві м'яса спостерігалась тенденція до зменшення. Основними причинами цього є недостатній рівень годівлі тварин, а також різке зменшення їх поголів'я. В більшості господарств області витрати кормів на одну голову худоби на відгодівлі за останні роки зменшились на 6.7 ц.к.од., або на 26% порівняно з 1989р. Рівень концентрованих кормів в кормовому раціоні в даний час становить 7-15% проти 28-33% в 1989р. Тому в зв'язку з існуючим дефіцитом зерна необхідно в кормовому балансі звичайні концкорми замінювати комбікормами, збалансованими за основними елементами харчування і власли-док цього підвищувати продуктивність тварин, скорочувати витрати кормів на виробництво центанера продукції тваринництва.

3. Основним джерелом підвищення ефективності виробництва тваринницької продукції є підвищення рівня продуктивності праці, який зростатиме на основі комплексу факторів інтенсифікації виробництва. Інтенсифікація виробництва, з однієї

сторони, підвищує продуктивність тварин, а з іншої - зменшує затрати праці на утримання однієї голови.

4. Важливим фактором підвищення економічної ефективності виробництва продукції тваринництва є спеціалізація і концентрація виробництва. Концентрація виробництва продукції дає можливість сконцентрувати матеріальні і трудові ресурси господарств на виробництві м'яса та інших видів продукції.

Глибока спеціалізація дозволяє і надалі вдосконалювати та зміцнювати міжгосподарські виробничі зв'язки, обумовлює доведення всіх галузей сільськогосподарського виробництва до оптимальних розмірів. Проведений аналіз показує, що процес вертикальної і горизонтальної інтеграції тісно пов'язаний з концентрацією і спеціалізацією виробництва, найбільш широко охопив господарства, які спеціалізуються на відгодівлі ВРХ. Обсяги виробництва і реалізації яловичини в спецгоспах відповідно в 5.1 і 6.8 рази вищі порівняно з показниками інших колективних господарств, а трудомісткість виробництва яловичини на 97% нижча, ніж в колективних сільськогосподарських підприємствах.

5. Одним із резервів поповнення тваринницької сировини є закупівля її в індивідуальному секторі. В Хмельницькій області в 1994р. закупівля худоби і птиці в особистих підсобних господарствах становила 14.7 тис.т., що в 2.2 рази більше, ніж в 1986-1990рр. Однак, в 1994р. частка закупівлі худоби та птиці в населення становила лише 12.6% загального обсягу заготівель м'яса. Це пояснюється тим, що у зв'язку з високою вартістю транспортних послуг сільськогосподарським підприємствам нині не вигідно закуповувати тварин у населення і доставляти на м'ясокомбінати.

6. Підвищення виробництва, розширення асортименту, покращання смакових і споживчих властивостей м'ясопродуктів в значній мірі залежить від якості м'яса, яке надходить на переробку. Аналіз показує, що питома вага заготівель ВРХ вищої вгодованості у сільськогосподарських підприємств становить 65.8%, середньої - 20.6%, тоді як у 1992р. цей показник відповідно дорівнював 70.1 і 29.3 відсотка.

7. Одним із основних напрямків аграрної політики в умовах ринкових відносин є прискорений розвиток переробних галузей агропромислового комплексу.

Основними причинами спаду виробництва окремих видів м'ясних продуктів є те, що в досліджуваній області через різке зменшення надходжень сировинних ресурсів (на 26.5%) не завантажені виробничі потужності м'яса, ковбасних виробів - на 30%, напівфабрикатів - в 2 рази, а також спостерігається висока трудомісткість виробничих процесів. Тому для усунення цих недоліків необхідно покращити матеріально-технічну базу переробної галузі в науково-технічному аспекті, що дозволить збільшити потужності цехів при зменшенні затрат праці.

8. В розвитку м'ясної промисловості одним із важливих резервів збільшення кінцевої продукції є найбільш повна переробка м'яса. Так, в 1995р. на 16.1% скоротилося виробництво м'ясо-кісткового борошна. Основними причинами такого стану є скорочення поголів'я худоби та птиці, а значить, зменшення надходження сировинних ресурсів на переробні підприємства, фізичне і моральне зношення технічної бази м'ясної промисловості, використання досконалої техніки і технології переробки. Переробка відходів, отриманих на м'ясокомбінатах, є однією із проблем, направлених не тільки на організацію без-

відходного виробництва, але і на охорону навколишнього середовища від забруднення відходами, які можуть бути потенційним джерелом розповсюдження захворювань сільськогосподарських тварин і людини.

9. В умовах переходу економіки до ринкових відносин зростає роль підсобної промислової діяльності безпосередньо в сільськогосподарських підприємствах. Проведені дослідження показують, що в Хмельницькій області кількість підсобних промислових виробництв зростає у найближчі роки на 92%, чисельність працюючих на них - на 80 відсотків.

ПРОПОЗИЦІЇ

1. В умовах ринкових відносин доцільно ширше інтегрувати виробництво і переробку м'яса на господарському і міжгосподарському рівнях створенням власних підсобних виробництв і невеликих підприємств з переробки м'яса безпосередньо в колективних і фермерських господарствах. Це дозволить покращити використання трудових ресурсів; скоротити на 25 % сезонність праці; ліквідувати великі збитки сільськогосподарської продукції, які виникають в результаті її несвочасної переробки, а також з'явиться реальна можливість покращання самозабезпечення населення дефіцитними продуктами харчування.

2. На базі існуючих переробних цехів господарств в перспективі доцільно створити кооперативні підприємства, до складу яких ввійдуть інші групи господарств, які зможуть стати співвласниками переробного цеху і вкласти кошти у його

викуп, або розширення чи модернізацію.

3. Для покращання матеріально-технічного забезпечення підсобних виробництв і промислів сучасним технічним обладнанням пропонуємо організувати в районах кооперативні підприємства, об'єднання, в завдання яких буде входити доставка таким виробництвам необхідного обладнання невеликої потужності і проведення сучасного обслуговування на договірній основі.

4. З метою більш повного використання побічних продуктів і відходів виробництва м'ясної промисловості області для виробництва сухих тваринних кормів вважаємо доцільним: забезпечити переробні підприємства необхідними виробничими потужностями для виробництва кормів; застарілу техніку і технологію виробництва основних і особливо побічних видів продукції замінити новими відповідно до досягнень науково-технічного прогресу.

5. Для комплексного використання продовольчих і економічних програм у зв'язку з різним застосуванням екологічної ситуації необхідно кожен процес, що розробляється або впроваджується оцінювати з екологічної точки зору. Для цього слід розробляти нові методи і засоби контролю та аналізу стану природних середовищ, норматив: забруднення біосфери шкідливими речовинами, а також системи показників зиділення забруднюючих компонентів від різних типів технологічних процесів і обладнання.

Розробка таких заходів дозволить оцінити ступінь екологічної безпеки діючих виробництв і отримати більш досконалі техніку та технології для максимального використання відходів тваринництва переробних підприємств. Це дозволить їх ко-

рисно утилізувати, виробляти якісну продукцію і не забруднювати навколишнє середовище.

6. В умовах негавантаженості діючих потужностей на державних / або акціонерних / підприємствах було б доцільним розширити переробку на них худоби для виробників сировини на давальницьких умовах. При цьому для колгоспів і радгоспів щорічно виробляти не менш як 6500 т м'яса, 7 т ковбасних виробів, 1000 туб. м'ясних консервів.

7. Щоб зупинити спад виробництва тваринницької продукції і зокрема м'яса, зменшення поголів'я худоби та птиці, необхідно підвищити генетичний потенціал продуктивності, зберегти маточне поголів'я тварин і, насамперед, в племінних господарствах, великих комплексах та на птахофермах.

8. Для задоволення потреб населення в продуктах харчування в перспективі доцільно збільшити виробництво варених і варено-копчених ковбас до 3863 т і 1168 т, або відповідно на 5 і 8 відсотків. Також пропонуємо збільшити випуск м'ясних напівфабрикатів. Підвищення виробництва основних видів промислової продукції можливе при наявності такої кількості поголів'я худоби: ВРХ на відгодівлі - 425.8 тис.гол., свиней - 139.7 тис.гол., овець і кіз - 88.7 тис. голів.

З теми дисертації опубліковано роботи:

1. Подра Ю.А. Проблеми створення власної переробної бази в сільському господарстві: Зб. наук. пр. - Вип. 2., розд. 2. - Тернопіль, 1993. - С.66-68. - 0.3 д.а.

2. Подра Ю.А., Зибровська Т.А. Оптимізація пробігу автомобілістерн Кам'янець-Подільського міськмолазаводу: Тези доп. наук.-мет. конф. - Кам'янець-Подільський, 1994. -

С.266-267, - 0.2 д.а., в т.ч. автора 0.1 д.а.

3. Подра Ю.А. Ринок м'ясної продукції: проблеми формування: Зб. наук. пр. - Кам'янець-Подільський, 1995. - С.245-246. - 0.2 д.а.

4. Подра Ю.А. Роль індивідуального сектора у формуванні ринку м'ясної продукції: Економічний вісник. - №2 - Львів: Львів. держ. с.-г. ін-т, 1996. - С.175-176. - 0.1 д.а.

АННОТАЦИЯ

Подра Ю.А. Формирование экономических связей предприятий по производству и переработке мяса в условиях рыночных отношений. Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.07.02. - экономика сельского хозяйства и АПК.

Разработана система мероприятий, направленных на улучшение механизма развития и функционирования производственно-экономических связей между животноводческими и перерабатывающими отраслями агропромышленного комплекса Хмельницкой области. Обоснованы направления развития экономических взаимоотношений сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий агропромышленного комплекса в условиях рынка, а также пути сбалансированного развития мясного подкомплекса.

ANNOTATION

Podra J.A.

The formation of economic relations of enterprises on the production and processing of meat in the condition of market relations. Thesis for the scientific degree of the

Candidate of Economic Sciences on the speciality 08.07.02 -
the Economics of Agriculture and ALC.

The system of measures directed on the improving of
mechanism of developing and functioning of production and
economic relations between stockbreeding and processing
branches of Agroindustrial complex of Khmelnytsky region has
been worked out. The main directions of the development of
economic relations of agricultural and processing
enterprises of Agroindustrial complex in the market
condition and also the ways of the balanced development of
the meat production branch have been proved.

Ключові слова: ринок, виробництво, заготівля, переробка.

Відповідальний за випуск
кандидат економічних наук,
доцент

В. В. БІЛЬСЬКИЙ

№ 308. 25. 84

Шдп. до друку II. II. 96. Форм. пап. 60x84/16 Ум. друк. арк. I, 39.

Уч.-видав. л. I, 09. НапІр друкарський. Друк офсетний.

Зам. 486.

Тир. 100.

Ротапринт ЛДАУ Дубляни, Студенська, 2.

43 4751

